

Näringsutskottets betänkande

1980/81:38

över proposition 1980/81:93 rörande Datasaab AB jämte motioner och del av proposition 1980/81:100

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1980/81:93 om överlåtelse av statens aktier i Datasaab AB till Telefonaktiebolaget L M Ericsson m. m.,

dels proposition 1980/81:100 bilaga 17 (industridepartementet) punkterna F 15 och F 16 (Datasaab AB),

dels tre motioner som har väckts med anledning av proposition 1980/81:93.

Propositionen och motionerna redovisas i det följande.

Ordföranden i styrelsen för Datasaab AB direktör Håkan Ledin, Telefon AB L M Ericsson, och verkställande direktör Gunnar Wedell, Datasaab AB, har inför utskottet lämnat upplysningar i ärendet.

Trafikutskottet har avgivit yttrande (TU 1980/81:1 y) i ärendet (*bilaga*, s. 9)

Proposition 1980/81:93

Huvudsakligt innehåll

I propositionen redovisas att staten och Telefon AB L M Ericsson har ingått ett avtal enligt vilket staten skall överlåta 40,5 % av aktierna i Datasaab AB till L M Ericsson för en köpeskilling av 133 650 000 kr. Förslagen i propositionen innebär att riksdagen skall godkänna avtalet och som en följd härav anvisa ett anslag av 50 milj. kr. på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 för terminalverksamheten vid Datasaab. För att täcka eventuella förluster som har uppkommit under år 1980 föreslås ett anslag av 5 milj. kr.

Återstående del av statens aktieinnehav i Datasaab AB, som är 9,5 %, föreslås få överföras till televerkets bolag Teleinvest AB. Regeringen begär bemyndiganden att höja aktiekapitalet i Teleinvest och att teckna borgen för detta företag.

Förslag

I bilaga 1 (industridepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att

1. godkänna "avtalen" mellan staten och Telefonaktiebolaget L M Ericsson i vad staten genom "dem" ikläder sig ekonomiska förpliktelser,
2. till Utvecklingsbidrag till Datasaab AB på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kr.,
3. till Förlusttäckning till Datasaab AB på tilläggsbudget II för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,
4. bemyndiga regeringen att sätta ned statskapitalet i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.

I bilaga 2 (kommunikationsdepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att

1. medge att aktiekapitalet i Teleinvest AB höjs i enlighet med vad som har angetts i det föregående,
2. bemyndiga regeringen att medge televerket att teckna borgen för Teleinvest AB.

Proposition 1980/81:100

Under här aktuella punkter i proposition 1980/81:100 bilaga 17 föreslås följande:

F 15. Utvecklingsbidrag till Datasaab AB (s. 143)
att riksdagen till Utvecklingsbidrag till Datasaab AB för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 16 250 000 kr.

F 16. Medelstillskott till Datasaab AB (s. 143)
att riksdagen till Medelstillskott till Datasaab AB för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 18 750 000 kr.

Motionerna

Yrkanden

Motionerna är följande:

1980/81:1937 av Olle Wästberg i Stockholm (fp), vari hemställs att riksdagen

1. avslår propositionen i vad gäller en höjning av aktiekapitalet i Teleinvest AB samt bemyndigandet till regeringen att medge televerket att teckna borgen för Teleinvest AB,

2. hemställer hos regeringen om en ny förhandling med L M Ericsson i syfte att företaget också skall överta de resterande aktierna i Datasaab AB,

1980/81:1943 av Nils Berndtson (vpk), vari hemställs att riksdagen, därest proposition 1980/81:93 bifalls, som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres rörande Datasaaabs verksamhet i Linköping,

1980/81:1944 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. avslår proposition 1980/81:93,

2. hos regeringen begär förslag om förstatligande av Datasaab AB,

3. i övrigt ger regeringen till känna vad som anføres i motionen angående utvecklingen av en svensk data- och elektronikindustri.

Motivering

I motion 1980/81:1937 kritiserar förslaget i proposition 1980/81:93 att en del – 9,5 % – av statens aktieinnehav skall föras över till televerkets bolag Teleinvest AB. Televerket blir härigenom delägare i ett av flera konkurrerande dataföretag, och detta kan leda till en snedvriden konkurrenssituation, säger motionären. Han hävdar vidare att televerkets möjligheter att stimulera utveckling och pressa priser minskar genom den hårda uppknytningen till ett av företagen. Med tanke på att televerket har monopol på vissa av de produkter som är avgörande för modern informationsteknologi, t. ex. modemer, förefaller det än mer olämpligt att televerket blir inblandat i ett privat företag som verkar inom konkurrenssektorn, tillägger motionären.

Även i motionerna 1980/81:1943 och 1980/81:1944 avvisas regeringens förslag. Ett samgående med L M Ericsson innebär, uttalas i motionen 1980/81:1944, att staten fortsätter att vara passiv åskådare och lämnar över till multinationella företag att styra utvecklingen i den så expansiva och viktiga data- och elektronikbranschen. Motionärerna förordar därför att staten förvärvar samtliga aktier i Datasaab AB. Därefter kan samarbetsavtal slutas med Teleinvest och därmed även med L M Ericsson. I motion 1980/81:1944 anføres vidare följande. Med hänsyn till den betydelse som data- och elektronikindustrin har för sysselsättningen i Sverige liksom för den teknologiska forskningen och utvecklingen måste denna industriutveckling sättas in i ett större industripolitiskt sammanhang. Inriktningen framöver måste vara att bygga upp en nationell dataindustri som står oberoende gentemot multinationella företag. Man bör också pröva möjligheterna till ett nordiskt samarbete på lika villkor, i syfte att bredda basen för en sådan industri. En förutsättning för att en svensk (nordisk) data- och elektronikindustri skall vara framgångsrik är att den offentliga sektorn styr sina beställningar dit.

I motion 1980/81:1943 uttalas vissa farhågor för att Datasaaabs verksamhet i

Linköping på sikt skulle komma att skäras ned. Motionären påpekar att Datasaab kommer att bli en förhållandevis liten enhet i L M Ericsson-koncernen. Erfarenheterna från liknande fusioner visar att centraliseringssträvandena utgör ett hot mot mindre enheter, säger han. En nedskärning eller avveckling av Datasaab i Linköping skulle få mycket negativa konsekvenser. Motionären menar att det bör finnas förutsättningar för att skapa ett centrum för data- och elektronikindustri i Linköpingsregionen. Härför krävs dock planmässiga statliga åtgärder.

Utskottet

Datasaab AB, som ägs gemensamt av staten och Saab-Scania AB, bildades år 1977. Som främsta skäl för bolagets bildande angavs att utvecklingen av en svensk dataindustri borde tryggas och att konkurrenssituationen för denna industri borde förbättras. Ägarna åtog sig att vardera under vart och ett av de första fyra verksamhetsåren lämna ett bidrag av 37,5 milj. kr. För forsknings- och utvecklingsarbete skulle staten skjuta till 32,5 milj. kr. årligen under samma period. Datasaab har under de gångna åren brottats med allvarliga problem, som har berott bl. a. på svårigheter att integrera verksamheten i de två företag – Stansaab Elektronik AB och Datasaabdivisionen vid Saab-Scania AB – som fördes samman i Datasaab. För att täcka förlusterna under åren 1978 och 1979 har ägarna tillskjutit totalt 118 milj. kr. Företagets resultat har emellertid kontinuerligt förbättrats.

Datasaabkoncernen består av moderbolaget Datasaab AB med dotterbolag (försäljningsbolag) i tolv länder inkl. Sverige. Koncernen har totalt ca 3 400 anställda, varav ca 1 000 personer vid dotterbolag utomlands. Verksamheten vid moderbolaget är uppdelad på två enheter, av vilka den i Järfälla sysselsätter 1 180 personer och den i Linköping 820 personer. Koncernens omsättning var år 1980 ca 1 100 milj. kr.

I propositionen redovisas att förhandlingar mellan staten, Telefonaktiebolaget L M Ericsson (LME) och Saab-Scania AB har resulterat i två avtal om försäljning av majoriteten av aktierna i Datasaab AB till LME.

Det ena av dessa avtal har träffats mellan staten och LME. En förutsättning för att det skall träda i kraft är att riksdagen fattar erforderliga beslut. Avtalet innebär att staten den 31 mars 1981 skall överlåta 40,5 % av aktierna i Datasaab till LME för 133 650 000 kr. Vidare skall staten även för år 1981 lämna ett medelstillskott om 37,5 milj. kr. och ett utvecklingsstöd om 32,5 milj. kr. till Datasaab. Om det uppkommer en förlust under år 1980 som inte täcks av dessa medel skall staten ersätta hälften av denna förlust. Därutöver skall staten år 1981 utge ett extra utvecklingsstöd om 50 milj. kr.

Regeringen begär riksdagens godkännande av de ekonomiska förpliktelser som avtalet medför för staten. I samband därmed föreslår den att riksdagen för budgetåret 1980/81 anvisar dels 5 milj. kr. för förlusttäckning

enligt avtalet, dels 50 milj. kr. för det extra utvecklingsstödet. I propositionen erinras om att statens aktier i Datasaab AB är upptagna med ett värde av 185 milj. kr. För att en övervärdering av statens förmögenhet skall undvikas föreslår regeringen att statskapitalet sätts ned med 20 milj. kr., dvs. skillnaden mellan det hos kammarkollegiet bokförda värdet av aktierna och försäljningspriset. Det understryks i propositionen att staten utöver vad som nämnts ovan inte är skyldig att till Datasaab AB erlagga några bidrag, tillskott eller stöd av vad slag det vara må.

Det andra av de berörda avtalen, mellan Saab-Scania AB och LME, är uppbyggt på samma sätt som avtalet mellan staten och LME. Saab-Scania överlåter dock samtliga sina aktier till LME, medan staten behåller en minoritetspost – 9,5 % – i Datasaab. Avsikten är att denna aktiepost skall överföras till televerkets bolag Teleinvest AB. För att överlåtelsen av aktierna i Datasaab till Teleinvest skall bli möjlig krävs enligt propositionen en ökning av aktiekapitalet i Teleinvest. Ökningen av aktiekapitalet föreslås ske genom en nyemission av aktier i Teleinvest. Vidare föreslås att regeringen i fortsättningen efter prövning i varje enskilt fall får medge televerket att teckna borgen för Teleinvestkoncernen.

Industriministern anför i propositionen att samgåendet mellan Datasaab och LME kommer att medföra väsentliga fördelar för de båda företagen. För Datasaabs del skulle en fortsatt utveckling som självständigt företag innebära betydande risker, eftersom företagets resurser är för begränsade för att säkerställa en positiv utveckling på längre sikt. LME, vars verksamhet är koncentrerad till den publika telemarknaden, söker att vidga sin verksamhet inom den privata sektorn – främst när det gäller utrustning för framtidens kontor. Datasaabs verksamhet på produktområdet smådatorer och arbetsplatsterminaler passar enligt propositionen väl in i LME:s framtida verksamhet. En nära samverkan mellan LME och Datasaab sägs väsentligt förbättra möjligheterna för att svensk elektronik- och dataindustri skall vara konkurrenskraftig även i fortsättningen. Vidare bedöms det förhållandet att staten via televerket behåller ett visst inflytande bidra till att stärka industrigruppens marknadsposition.

I motion 1980/81:1937 kritiserar den del av uppgörelsen som innebär att staten kvarstår som minoritetsdelägare. Motionären föreslår att riksdagen skall avslå propositionen vad gäller förslagen om höjning av aktiekapitalet i Teleinvest och bemyndigande till regeringen att medge televerket att teckna borgen för Teleinvest. Han vill att regeringen skall uppta en ny förhandling med LME i syfte att företaget skall överta även de resterande aktierna i Datasaab.

Trafikutskottet, som har yttrat sig i ärendet, anför bl. a. följande:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i propositionen att televerket bör ges möjligheter till ägarinflytande i Datasaab AB. Den helt dominerande delen av televerkets utvecklingsverksamhet sker i samarbete med LME genom ELLEMTel. För televerkets långsiktiga utveckling är

samarbetet med LME av avgörande betydelse. Utskottet finner det därför värdefullt att detta samarbete kan utvidgas genom ett gemensamt engagemang i Datasaab AB. Samarbetet kommer också att öka möjligheterna för televerket att finna nya verksamhetsområden vilket är nödvändigt om det bortfall av arbetstillfällen skall kunna motverkas som övergången till elektronik inom telekommunikationsområdet innebär.

Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag om en höjning av aktiekapitalet i Teleinvest AB, liksom att regeringen bemyndigas att medge televerket att teckna borgen för Teleinvest AB. Av det anförda följer att utskottet avstyrker motion 1980/81:1937 (fp) såvitt nu är i fråga.

Näringsutskottet, som är av samma mening som trafikutskottet, vill understryka värdet av en konkurrenskraftig svensk dataindustri. Dataindustrin påverkar på ett betydelsefullt sätt datautvecklingen och dataanvändningen i samhället. Utvecklingen inom databranschen, som domineras av multinationella företag, ställer stora krav på finansiella resurser och på marknadsföringen av de system och den programvara som företagen tillhandahåller. Televerket och LME har sedan år 1970 bedrivit utvecklingsarbete på telekommunikationsområdet i det gemensamt ägda utvecklingsbolaget ELLEMTTEL Utvecklings AB. I propositionen framhålls att samverkan mellan televerket, LME och Datasaab bör kunna ge underlag för en användarpåverkad produktutveckling som kan leda till goda avsättningsmöjligheter. Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet motion 1980/81:1937.

I motion 1980/81:1944 avvisas försäljningen av statens aktier i Datasaab. Motionärerna föreslår i stället att Datasaab skall förstatligas. Samma synpunkter förs fram i motion 1980/81:1943. Med hänvisning till vad som anförts i det föregående avstyrker utskottet de nu avsedda motionsyrkanterna.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet proposition 1980/81:93. Likaså tillstyrker utskottet de förslag rörande utvecklingsbidrag och medelstillskott till Datasaab under budgetåret 1981/82 som regeringen har lagt fram i budgetpropositionen.

I motion 1980/81:1943 uttalar viss oro för den framtida utvecklingen för Datasaabs enhet i Linköping. Motionären anför att en nedskärning eller avveckling av denna enhet skulle få mycket negativa konsekvenser. Han menar att det med planmässiga statliga åtgärder bör finnas förutsättningar för att skapa ett centrum för data- och elektronikindustri i regionen. Riksdagen borde uttala att förändringar rörande Datasaab inte får leda till att verksamheten i Linköping begränsas.

Samgåendet mellan LME och Datasaab syftar till att stärka den svenska data- och elektronikindustrins ställning. LME har enligt avtalet förklarat att bolaget avser att inom ramen för vad som är företagsekonomiskt motiverat fortsätta Datasaabs verksamhet i nära samordning med närliggande verksamheter hos LME och att vidareutveckla dessa till en konkurrenskraftig

exportinriktad svensk industri. Utskottet finner bl. a. mot denna bakgrund att det inte finns anledning för riksdagen att göra någon sådan framställning till regeringen som föreslås i motion 1980/81:1943.

I motion 1980/81:1944 begärs att riksdagen skall göra en rad uttalanden rörande data- och elektronikindustrins utveckling. I huvudsak skulle de gå ut på följande. Inriktningen framöver bör vara att bygga upp en nationell dataindustri som inte är beroende av multinationella företag. Möjligheterna till ett nordiskt samarbete på lika villkor bör prövas. En förutsättning för att en svensk (nordisk) data- och elektronikindustri skall vara framgångsrik är att den offentliga sektorn styr sina beställningar dit.

Enligt utskottets mening överensstämmer motionärernas synpunkter i huvudsak med den allmänna målinriktning som anges i propositionen och som utskottet i det föregående har anslutit sig till. Något särskilt uttalande från riksdagen synes därför inte påkallat.

Utskottet hemställer

1. beträffande *överlåtelse av statens aktier i Datasaab AB, m. m.*

att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:93

a) avslår motion 1980/81:1937 (omförhandling med L M Ericsson),

b) avslår motion 1980/81:1944 yrkandena 1 och 2 (förstatligande av Datasaab),

c) godkänner det i propositionen redovisade avtalet mellan staten och Telefonaktiebolaget L M Ericsson i vad staten genom det ikläder sig ekonomiska förpliktelser,

d) till *Utvecklingsbidrag till Datasaab AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

e) till *Förlusttäckning till Datasaab AB* på tilläggsbudget II för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,

f) bemyndigar regeringen att sätta ned statskapitalet i enlighet med vad som anges i propositionen,

g) medger att aktiekapitalet i Teleinvest AB höjs i enlighet med vad som anges i propositionen,

h) bemyndigar regeringen att medge televerket att teckna borgen för Teleinvest AB,

2. beträffande *anslag till Datasaab*

att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:100 bilaga 17 punkterna F 15 och F 16 för budgetåret 1981/82 under fjortonde huvudtiteln anvisar

a) till *Utvecklingsbidrag till Datasaab AB* ett reservationsanslag av 16 250 000 kr.,

- b) till *Medelstillskott till Datasaab AB* ett reservationsanslag av 18 750 000 kr.,
- 3. beträffande *Datasaabs verksamhet i Linköping* att riksdagen avslår motion 1980/81:1943,
- 4. beträffande *data- och elektronikindustrins utveckling* att riksdagen avslår motion 1980/81:1944 yrkande 3.

Stockholm den 19 mars 1981

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambræus (c), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c) och Birgitta Johansson (s).

Trafikutskottets yttrande

1980/81: 1 y

över proposition 1980/81: 93 om överlåtelse av statens aktier i Datasab AB till Telefonaktiebolaget L M Ericsson m. m. jämte motion

Till näringsutskottet

Genom beslut den 24 februari 1981 har näringsutskottet berett trafikutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1980/81: 93 om överlåtelse av statens aktier i Datasab AB till Telefonaktiebolaget L M Ericsson m. m. jämte motioner.

Trafikutskottet som begränsar sitt yttrande till att avse bilaga 2 i propositionen och yrkande 1 i motion 1980/81: 1937 av Olle Wästberg i Stockholm (fp) får med anledning härav anföra följande.

I propositionen begärs att riksdagen godtar ett avtal som innebär att staten överlåter 40,5 % av aktierna i Datasab AB till L M Ericsson (LME) till ett pris av 133 650 000 kr. Resterande del av statens aktier i Datasab AB föreslås bli överlåtna till Teleinvest AB. Denna del motsvarar 9,5 % av samtliga aktier i Datasab AB.

Kommunikationsministern framhåller att televerket aktivt bör ta del i utredningsarbetet på nya områden inom telekommunikationer i samarbetet med svensk industri. Samarbetet mellan televerket och LME via ELLEM-TEL intar härvid en central ställning. En utvidgning av samarbetet med LME genom ett gemensamt engagemang i Datasab anses ligga väl i linje med riksdagens beslut om vissa åtgärder på teleområdet (prop. 1980/81: 66, TU 1980/81: 9, rskr 1980/81: 132).

För att överlåtelsen av aktierna i Datasab AB till Teleinvest AB skall bli möjlig krävs enligt propositionen en ökning av aktiekapitalet i Teleinvest AB. Ökningen av aktiekapitalet föreslås ske genom en nyemission av aktier i Teleinvest AB.

Kommunikationsministern framhåller vidare att televerkets samarbete med andra företag på teleområdet kan förväntas öka. Behov av borgensåtaganden i samband med dessa bolags verksamhet kommer sannolikt att uppkomma. Enligt propositionen bör samtliga borgensåtaganden från statens sida inom Teleinvestkoncernen avse Teleinvest AB och göras av televerket. Med hänvisning till att risktagandet i bolagen blir begränsat föreslås att regeringen efter prövning i varje enskilt fall i fortsättningen får medge televerket att teckna borgen för Teleinvestkoncernen.

I den i anslutning till propositionen väckta motionen 1980/81: 1937 (fp) framhålls bl. a. att risken är uppenbar för snedvridning i konkurrenssituationen om televerket blir delägare i ett av flera konkurrerande dataföretag. Det yrkas att riksdagen avslår propositionen vad gäller en höjning av aktiekapitalet i Teleinvest AB samt bemyndigandet till regeringen att medge televerket att teckna borgen för Teleinvest AB.

Vid sin behandling av proposition 1980/81:66 om vissa åtgärder på teleområdet framhöll utskottet (TU 1980/81: 9) att en rad skäl talade för att televerket bör ges möjligheter att bidra till introduktionen av ny teknik. För att ge televerket större flexibilitet på marknaden, samt möjligheter till breddad produktion och ökat samarbete med andra företag ställde utskottet sig bakom förslaget att inrätta Teleinvest AB som ett holdingbolag för televerkets dotter- och intressebolag. Utskottet strök också under utvecklingsarbetets betydelse för televerkets konkurrensförmåga.

Utskottet delar den uppfattning som framförs i propositionen att televerket bör ges möjligheter till ägarinflytande i Datasaab AB. Den helt dominerande delen av televerkets utvecklingsverksamhet sker i samarbete med LME genom ELLEMTEL. För televerkets långsiktiga utveckling är samarbetet med LME av avgörande betydelse. Utskottet finner det därför värdefullt att detta samarbete kan utvidgas genom ett gemensamt engagemang i Datasaab AB. Samarbetet kommer också att öka möjligheterna för televerket att finna nya verksamhetsområden vilket är nödvändigt om det bortfall av arbetstillfällen skall kunna motverkas som övergången till elektronik inom telekommunikationsområdet innebär.

Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag om en höjning av aktiekapitalet i Teleinvest AB, liksom att regeringen bemyndigas att medge televerket att teckna borgen för Teleinvest AB. Av det anförda följer att utskottet avstyrker motion 1980/81: 1937 (fp) såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 10 mars 1981

På trafikutskottets vägnar
BERTIL ZACHRISSON

Närvarande: Bertil Zachrisson (s), Rolf Clarkson (m), Bertil Jonasson (c), Essen Lindahl (s), Rolf Sellgren (fp), Nils Hjorth (s), Wiggo Komstedt (m), Kurt Hugosson (s), Rune Torwald (c), Birger Rosqvist (s), Sixten Pettersson (m), Anna Wohlin-Andersson (c), Ove Karlsson (s), Eric Rejdnell (fp) och Margit Sandéhn (s).